

Učinkovito sodelovanje sodnih tolmačev in pravosodnih organov

Lea Burjan

1 Vloga sodnega tolmača v sodni dvorani

Sodni tolmači omogočajo in zagotavljajo medsebojno sporazumevanje sodnih organov ter pripadnikov različnih jezikovnih skupin v sodnih, upravnih in drugih javnih postopkih, v katerih je uporaba lastnega jezika in pisave na podlagi Ustave Republike Slovenije zagotovljena kot ustavna pravica vsakega posameznika.¹ So torej jezikovni posredniki, ki tolmačijo govorjeno besedo v teh postopkih in prevajajo pisano besedo v uradnih dokumentih, vezanih na te postopke. Kakovost njihovega dela je neposredno jamstvo za večje varstvo pravic tujejezičnih strank v postopku pred pravosodnimi organi. Sodni tolmači s svojim delom torej učinkovito prispevajo k varovanju človekovih pravic in uresničevanju načela pravičnosti v sodnih postopkih.

1 Ustava Republike Slovenije (URS-NPB9), 62. člen (pravica do uporabe svojega jezika in pisave): »Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.«

Kadar imajo pravosodni organi v svoji sodni dvorani opravka z večjezičnostjo, je njihovo delo v veliki meri odvisno od sodelovanja s tolmačem ali celo pogojeno z njim. Čim uspešnejše in učinkovitejše je njihovo sodelovanje s sodnim tolmačem, tem večja je stopnja zagotavljanja pravičnosti tudi za osebe, ki ne razumejo jezika postopka. V sodobnem času se intenzivneje stopnjuje tudi mednarodno sodelovanje pravosodnih organov, ki si izmenjujejo informacije, na podlagi zaprosil drugega organa opravljajo procesna dejanja, vzajemno priznavajo sodne odločbe, si pomagajo pri kazenskem pregonu in tako gradijo medsebojno zaupanje. Glede na naraščajoče število jezikov in jezikovnih kombinacij, ki se v sodnih postopkih pojavljajo v vsakdanji praksi, bo medsebojno sodelovanje pravosodnih organov v prihodnje prej ali slej najverjetneje vključevalo tudi medsebojno izmenjavo tolmačev. Ključnega pomena za vzpostavitev medsebojnega zaupanja in možnosti sodelovanja pa so v prvi vrsti primerljivi, v idealnem primeru poenoteni standardi. Najtežavnejši dejavnik pri prizadevanjih za zvišanje standardov in regulacijo dejavnosti sodnega tolmačenja je zagotovo veliko število vključenih jezikov. Medtem ko se konferenčno tolmačenje v veliki meri omejuje na glavne jezike mednarodne diplomacije in se lahko posledično na iste delovne jezike osredotoča tudi proces usposabljanja konferenčnih tolmačev, pa lahko – hipotetično gledano – sodišče v svoji dvorani vsak dan gosti kateregakoli od svetovnih jezikov (glej Mikkelsen 2000: 8). Kljub temu pa uvedba standardov na področju zakonodaje, organizacije dela sodišč in strokovnih poklicnih združenj, kakor tudi pojav novih specializiranih programov usposabljanja pripomoreta k večji prepoznavnosti in ugledu sodnega tolmačenja kot poklica in sta prvi mejnik na poti k vzpostavitvi ustreznih delovnih pogojev in spoštovanja stroke.

2 Kompetence sodnega tolmača

Celostna translacijska kompetenca je skupek nujno potrebnih kompetenc, ki so pogoj za uspešno in kakovostno delo sodnega tolmača. Tolmači in prevajalci jih usvojijo med izobraževanjem, nadgrajujejo in ohranjajo pa jih v okviru vseživljenjskega ali stalnega poklicnega usposabljanja in z delovnimi izkušnjami. Te kompetence so naslednje:

1. Strokovnojezikovna – Visoka stopnja kompetence v maternem (izhodiščnem) in v tujem (ciljnem) (strokovnem) jeziku vključuje tako semantična, sintaktična in retorična znanja v strokovnolingvističnem smislu na eni kakor tudi obvladovanje različnih registrov jezika (sociolektov, dialektov, žargonov in slenga) na drugi strani, na katere sodni tolmač (lahko) naleti pri tolmačenju v sodni dvorani. Ker mora prevajalski prenos potekati ob upoštevanju semantike, slovnice in leksike izvirnega sporočila v širšem smislu, je nujen pogoj za to delo ustrezno (strokovno) znanje jezika.

2. Primerjalnopravna – Pravno prevajanje, kot tudi tvorjenje pravnih besedil, ni mogoče brez ustrezne mere poznavanja prava in pravne terminologije. Posledično drži, da je delo na področju tolmačenja in prevajanja pravnega jezika zelo specifično in se od drugih strok razlikuje predvsem v tem, da ima sodni tolmač opravka z dvema pravnima sistemoma in hkrati tudi z dvema različnima pravnima jezikoma. Pravno tolmačenje/prevajanje zato nujno vključuje tudi poznavanje primerjalnega prava in zahteva uporabo interdisciplinarnega prevajalskega pristopa, ki povezuje translacijsko znanje s poznavanjem stroke, na katero se navezuje prevajano besedilo.
3. Komunikacijsko-translacijska – Komunikacija med sodnim tolmačem in preostalimi deležniki poteka v institucionalnem okolju, v katerem veljajo določena pravila. Zavedanje o teh pravilih, posebnostih in normah komunikacije v institucionalnem okolju, ki ga združujemo pod pojmom komunikacijska kompetenca, je nujno potrebno, da bi tolmač svoje delo (lahko) opravil v skladu s pričakovanji institucije in pri tem zagotovil uspešno razumevanje posamezniku, ki je zaradi neznanja jezika postopka avtomatsko v deprivilegiranem položaju. S translacijsko kompetenco opredeljujemo cilj sodnega tolmačenja, ki je in mora biti, da vsi udeleženci v sodnem postopku med seboj uspešno komunicirajo, ne glede na svojo pozicijo in funkcijo. Najpomembneje je, da s pomočjo tolmačenja v sodni dvorani vsi udeleženci postopek razumejo in so v njem razumljeni. Translacijska kompetenca vključuje tudi tehnike tolmačenja, ki jih prevajalec ali tolmač izbira glede na dano situacijo in zahteve sodišča.
4. Kulturno-sociološka – Vsak jezik je del določene kulture, zato sta kultura in jezik medsebojno nerazdružljivo povezana. Ker razlike med kulturami lahko porajajo nesporazume, je naloga sodnega tolmača kot medkulturnega posrednika, da pri svojem delu upošteva tudi različne kulturno pogojene običaje, vrednote, konvencije in norme ter sociološko pogojene jezikovne različice, stopnjo izobrazbe, register, termine, slog in elemente neverbalne komunikacije. Vsi ti dejavniki namreč vplivajo na prevajalske odločitve, ki jih tolmač sprejema v procesu translacije. Pomembna sta poznavanje dežele in kulture, katere jezik tolmači, ter obvladovanje socialnih veščin, kar obsega tudi poznavanje kulturemov – vzorcev sporazumevalnega obnašanja, ki zajemajo tako besedilno kot tudi zunajbesedilno razsežnost.
5. Etična – Ne glede na okolje, v katerem so dejavni, so sodni tolmači dolžni spoštovati določbe različnih poklicnih, častnih in etičnih kodeksov ter vedno ravnati po svoji najboljši veri in prepričanju. Holly Mikkelsen (2000: 51) izpostavlja tri kategorije etičnega ravnanja sodnih tolmačev: zaupnost, zvestobo prevoda ter nepristranskost in nevtralnost. Pri tolmačenju v pravnem okolju so zaradi obravnave pomembnih vrednot, kot so človekove pravice, premoženje, javni red, ter možnosti nesporazuma in posledično pravnih zmot etični standardi izredno pomembni. Od (ne)kakovosti tolmaške storitve sta odvisna potek in izid pravnih postopkov, zato

se mora sodni tolmač zavedati odgovornosti, ki jo prevzema pri svojem delu, in dosledno upoštevati etična načela. Smisel in namen translacijske etike, ki se nanaša na vse udeležence v sodnem postopku, je namreč zagotoviti »ustrezen okvir, znotraj katerega naj translator sprejema odgovorne etične odločitve« (Andres 2009: 129).

Kompetenc, ki jih za svoje delo potrebuje sodni tolmač, je še veliko več. Naj naštejemo le nekaj osnovnih in najbolj očitnih. Tako na primer dejavnost tolmačenja zahteva obvladovanje visoke stopnje psihične obremenitve in sposobnost visoke koncentracije, pa tudi odličen kratkoročni spomin (Biffio Zorko, Maček 2015: 16; Driesen, Petersen 2011; Kadrić 2006: 198). To so lastnosti, na katere se tolmač lahko zanaša v vseh okoliščinah in situacijah ter omogočajo kakovostno in strokovno izvedeno storitev. Urejen videz in poznavanje bontona, samozavestna drža, poslovna garderoba ter nevtralen nastop niso le zaželene, temveč pomembne lastnosti in hkrati pogoj za uspešno opravljanje dejavnosti sodnega tolmača. Slednje, čeprav za marsikoga trivialne, so zapisane tudi v Pravilniku o sodnih tolmačih (Pravilnik o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih, Uradni list RS, št. 84/18, 148/21 in 18/24), njihovo neupoštevanje ali kršitve pa lahko privedejo do negativnih posledic ali izreka disciplinskega ukrepa. Delati kot sodni tolmač pa nenazadnje pomeni izvajati storitev na podlagi naročila, zato je potrebna visoka stopnja samostojnosti pri upravljanju in spoštovanju rokov, izredno pomembni pa sta tudi zanesljivost in točnost. Prav tako je zaželena določena stopnja mobilnosti in fleksibilnosti. Pripravljenost odzvati se na klic tudi v nočnem času ali med koncem tedna je zahteva, ki jo pogosto izpostavljajo tudi pravosodni organi.

3 Sodelovanje sodnega tolmača s sodnimi organi

Kdor sodeluje s sodiščem kot sodni tolmač, mora biti ustrezno usposobljen na več področjih: imeti mora široko splošno izobrazbo, določen obseg življenjskih izkušenj ter spremljati aktualno politično in družbeno dogajanje v medijih. Vse to so nujni pogoji za uspešno in kakovostno delo sodnega tolmača. Kdor prevzema naročila ter opravlja tolmaške storitve za uradne organe in sodišča, mora imeti osnovno znanje o delovanju organov in sodišč ter obvladovati pravni besednjak v slovenščini in delovnih jezikih.

Kdor želi biti imenovan za sodnega tolmača in biti vpisan v imenik sodnih tolmačev, mora opraviti preizkus znanja za sodnega tolmača. Slednji je torej pogoj za delo na sodišču, vendar pa tridnevni pripravljalni seminar in izpit, ki kandidatu za sodnega tolmača omogočata boljši vpogled v delo in naloge organov in sodišč ter bežno seznanitev s tehnikami tolmačenja, nikakor nista zagotovilo za uspešno in kakovostno tolmačenje v sodni dvorani. To velja še zlasti spričo podatkov o izobrazbeni strukturi sodnih tolmačev, ki izhajajo iz raziskave, ki jo je leta 2011 med sodnimi tolmači v okviru priprave

diplomske naloge izvedla študentka Inštituta za translatološke znanosti v Gradcu (Lortić 2011). Anketa je pokazala, da ima večina (49,1 %) anketiranih sodnih tolmačev jezikovno izobrazbo. Dobrih 20 % anketiranih sodnih tolmačev je diplomiralo iz prava (odvetniki, pravni svetovalci, sodniki itn.), 9,7 % pa iz ekonomskih ved. Od tistih, ki so končali jezikovno izobraževanje, jih je bilo več kot dve tretjini (68 %) takšnih, ki so končali pedagoško smer (učitelji tujega jezika), 15 % je bilo kvalificiranih prevajalcev, le dva od skupno 81 anketirancev z jezikovno izobrazbo pa sta imela diplomu iz tolmačenja.

Leta 2009 je Generalni direktorat za tolmačenje (DG Interpretation) Evropske komisije izdal Zaključno poročilo o večjezičnosti in usposabljanju tolmačev (Final report on Multilingualism and Interpreters Training)² kot rezultat in nadgradnjo predhodnih pobud Komisije, izvedenih tudi v sodelovanju z Generalnim direktoratom za pravosodje (DG Justice). V prvem poglavju tega poročila najdemo opis profesionalnega kompetenčnega profila sodnega tolmača, ki temelji na naslednjih kompetencah:

- znanju jezika,
- poznavanju relevantnih dežel in kultur,
- obvladovanju medosebnih veščin in odnosov,
- poznavanju izhodiščnega in ciljnega pravnega sistema ter
- obvladovanju veščin tolmačenja.

Prav tako ali morda še pomembnejša pa so priporočila tretjega poglavja omenjenega poročila, v katerem Generalni direktorat priporoča intenzivno sodelovanje med sodnimi tolmači na eni in pravnimi strokovnjaki na drugi strani ter to sodelovanje opredeljuje kot nujen pogoj za zagotavljanje ustrezne kakovosti storitev tolmačenja in posledično učinkovitosti pravnega sistema.

Navodila za učinkovitejšo komunikacijo s pravnimi tolmači in prevajalci sta v skupnem projektu pripravili tudi Evropsko združenje pravnih tolmačev in prevajalcev (EULITA) in Evropsko združenje odvetnikov za kazenske zadeve (ECBA) ter jih uradno izdali aprila 2010 na konferenci v Antwerpnu v Belgiji.³ Dokument navaja deset smernic za sodno tolmačenje v sodnih postopkih, in sicer z namenom olajšati sodelovanje med sodniki, tožilci, odvetniki in sodnimi tolmači. V nadaljevanju povzemam bistveno vsebino smernic.

- 1) Izbira tolmača: Za zagotavljanje kakovostnih storitev tolmačenja v skladu s poklicnimi standardi se angažirajo samo zapriseženi sodni tolmači. V primeru

2 Dostopno na: <https://eulita.eu/wp-content/uploads/files/Reflection%20Forum%20Final%20Report.pdf>.

3 VADEMECUM – Guidelines for a more effective communication with legal interpreters and translators. Dostop 28. 2. 2025. <https://eulita.eu/wp/vademecum/>

tolmačenja redkega jezika, za katerega ni zapriseženega sodnega tolmača, naj se v kratkem pogovoru pred obravnavo preverijo kvalifikacije in veščine izbranega kandidata v dotičnem jeziku.

- 2.) Vnaprejšnje informiranje o zadevi: Za ustrezno in učinkovito (terminološko) pripravo na tolmačenje naj se tolmaču, predvsem pri zapletenih in dolgotrajnih postopkih, zagotovi kratek pregled sodnega primera, vsaj nekaj dni pred obravnavo.
- 3.) Namestitev v sodni dvorani: Sodni tolmač naj bo v sodni dvorani nameščen na takšnem mestu, od koder lahko vidi in sliši vse stranke v postopku, kar mu istočasno zagotavlja nevtralnost. To velja tudi takrat, kadar izvaja tehniko šepetanja. Zagotoviti mu je treba dober pregled nad dogajanjem in dobro akustiko ter trdo podlago za delanje zapiskov.
- 4.) Kratka predstavitev udeležencev v postopku: Ker se sodni postopki razlikujejo od države do države, je smiselno ob začetku obravnave predstaviti udeležence v postopku (npr. sodnika, tožilca, sodnega tajnika), kar lahko zmanjša napetost tujih obdolžencev in zagotovi bolj tekoč postopek. Pri tem mora biti poudarjeno, da je sodni tolmač nevtralen udeleženec z nalogo prevajati izjave in vprašanja, vestno in v celoti, v določen tuji jezik.
- 5.) Pisna besedila, predstavljena na zaslišanju: Če bodo na zaslišanju predstavljena in brana zapisana besedila, je treba te dokumente pred zaslišanjem vročiti sodnemu tolmaču, tako da jih bo lahko pozneje tolmačil na pogled.
- 6.) Tolmačenje zaslišanja za stranke, ki govorijo tuji jezik: Da se strankam, ki ne govorijo jezika zaslišanja, omogoča sledenje postopku, mora biti tolmaču dovoljeno (npr. tako, da sedi poleg njih) tolmačenje izjav prič ali sodnika s tehniko šepetanja. V ta namen se priporoča uporaba tehnike za turistično vodenje ali t. i. sistema simultanega tolmačenja brez kabine ali »bidule« oz. »valise« (sistem z enim oddajnikom, v katerega govori tolmač, in več sprejemniki/slušalkami, prek katerih lahko tolmačenje spremlja več oseb).
- 7.) Prekinjanje tolmačenja: Ker pravilno in celovito tolmačenje podane izjave zahteva maksimalno koncentracijo tolmača, je kakršnokoli prekinjanje s strani odvetnikov, sodnika itn. dovoljeno šele, ko tolmač konča s svojim delom, da ne prihaja do prekinitev logičnega poteka tolmačenja.
- 8.) Odmori: Ker tolmačenje zahteva visoko stopnjo koncentracije, je treba vsako uro načrtovati krajše odmore.
- 9.) Sodni tolmač ne prevzema pravosodnih nalog: Čeprav sodni tolmači vedo, da bodo npr. na začetku zaslišanja stranke pozvane, da izkažejo svojo identiteto, je

opravljanje različnih formalnosti sodnikova naloga, tolmača pa prosi le za prevod teh informacij v tuji jezik.

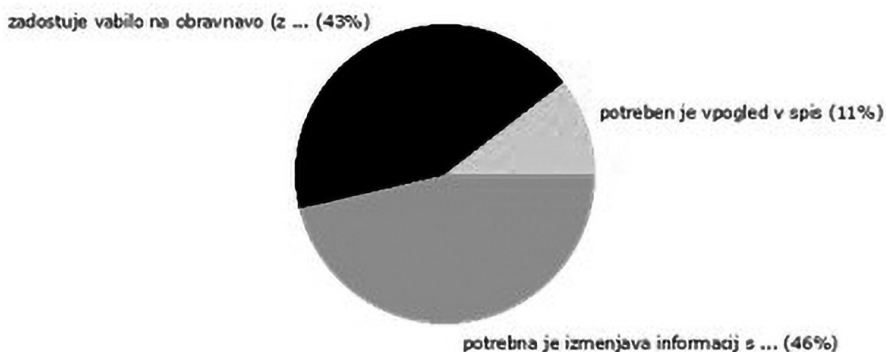
- 10.) Kulturna kompetenca sodnih tolmačev: Če bi sodnik ali tožilec v postopku obravnave od sodnega tolmača želel pridobiti informacije o posebnih navadah etnične skupine ali če sodni tolmač meni, da je treba obvestiti sodnika ali tožilca o kakršnihkoli tovrstnih značilnostih, zato da bi bolje razumeli obnašanje tuje stranke na obravnavi, je to treba storiti zunaj postopka, npr. med kratkim odmorom, ki ga zahteva sodni tolmač.

V letih 2019 in 2020 je bila v Republiki Sloveniji v okviru doktorske disertacije (Burjan 2020) opravljena prva znanstveno-empirična raziskava o sodelovanju sodnih tolmačev in pravosodnih organov z namenom oblikovati priporočila za izboljšanje učinkovitosti njihovega medsebojnega sodelovanja. Analiza anket, pridobljenih v okviru priprave doktorske disertacije, je pokazala, da med pravosodnimi organi in sodnimi tolmači v Republiki Sloveniji ni rednih oblik sodelovanja, izmenjav ali celo skupnih usposabljanj. Anketa sicer ni razkrila problemov, ki bi bili v okviru sodelovanja med sodniki in sodnimi tolmači posebej pereči – še več, velika večina predstavnikov obeh skupin je sodelovanje ocenila kot uspešno in pozitivno. Kljub temu pa iz odgovorov anketirancev izhaja, da je prostora za izboljšavo medsebojnega sodelovanja še veliko ter da je ta izmenjava zaželeno in vsekakor potrebna.

Največ razhajanj v medsebojnih pričakovanjih sodnikov in sodnih tolmačev je raziskava pokazala glede treh vprašanj:

1. Vprašanje o ustrezni pripravi tolmača na sodno tolmačenje.

Kako se mora tolmač pripraviti na tolmačenje? (n = 95)

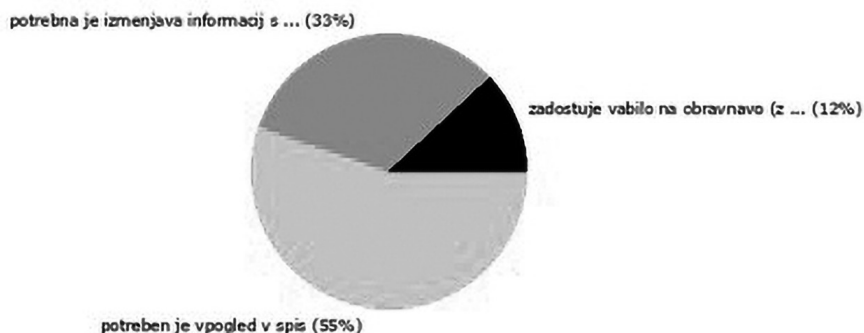

Prikaz: Priprava na tolmačenje po mnenju sodnikov

Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Le slaba polovica (46 %) sodnikov je izbrala odgovor, ki je predstavljal najintenzivnejšo obliko priprave, tj. neposredno izmenjavo informacij s sodnikom ali strokovnim sodelavcem; 43 % anketiranih sodnikov je menilo, da kot priprava zadostuje vabilo na obravnavo, nadaljnjih 11 % pa, da je za ustrezno pripravo potreben tudi vpogled v spis.

Kako se mora tolmač pripraviti na tolmačenje? (n = 116)

Prikaz: Priprava na tolmačenje po mnenju sodnih tolmačev

Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Da vabilo zadostuje kot priprava, je menilo zgolj 12 % anketiranih sodnih tolmačev. Več kot polovici (55 %) se je zdelo nujno potrebno, da ima tolmač vpogled v spis, ena tretjina (33 %) pa je menila, da je potrebna izmenjava informacij s sodnikom ali strokovnim sodelavcem, vsaj po telefonu ali elektronski pošti.

Odgovor na to vprašanje ponovno odraža prepričanje ali pričakovanje sodnika, da mora tolmač, ki je registriran v imeniku sodnih tolmačev, brez predhodne priprave obvladati praktično vsa strokovna področja in da zaradi tega tudi ni treba preverjati njegove primernosti. V sodnih zadevah, in sicer ne samo v tistih s posebno strokovno terminologijo (medicina, tehnologija, finance), je ustrezna (vsebinska) priprava pomembna ne le za sodnika, ampak tudi za tolmača. Predvsem takrat, kadar so obravnavana posebna strokovna področja, in/ali npr. v medijsko odmevnih zadevah lahko sodnik pripravi tolmača za njegovo nalogo tako, da izpostavi posebnosti primera ter ga seznani z ustrezno strokovno terminologijo. Tolmač mora imeti možnost, da pregleda dokumentacijo in spis ali da opravi kratek razgovor nekaj dni pred obravnavo oz. narokom. Za pripravo na tolmačenje in za porabljeni čas se tolmaču prizna ustrezno plačilo. O tem, da je priprava na tolmačenje redni sestavni del tolmačevega dela, priča tudi dejstvo, da je 45. člen Pravilnika o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih, ki je stopil v veljavo 1. 1. 2019,⁴ za to nalogo uvedel novo tarifno

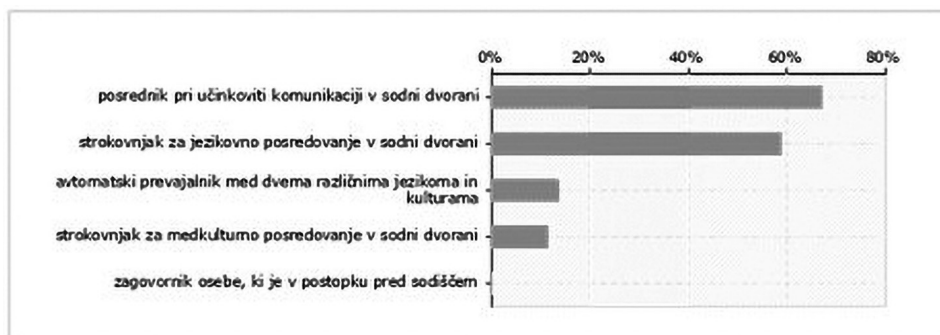
⁴ Pravilnik o sodnih tolmačih (Uradni list RS, št. 88/10, 1/12, 35/13, 50/15 in 22/18 – ZSICT). Dostop 28. 2. 2025. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10034> in poznejše dopolnitve Uradni list RS, št. 18/24 in Uradni list RS, št. 148/21

postavko, ki je predhodni pravilnik ni vseboval. Še zlasti takrat, kadar je obravnava sklicana v kratkem času, ali če je bil tolmač v zadevi imenovan kratkoročno in ni imel možnosti za pripravo, je kratka informacija o tolmačenju zelo dobrodošla. Pogosto zadostuje nekaj stavkov, s katerimi sodnik tolmaču na začetku sojenja na kratko opiše zadevo, tako da se tolmač v njej miselno bolje znajde (po Priporočilih Obergericht Zürich 2016).

2. Vprašanje glede razumevanja vloge sodnega tolmača v sodni dvorani.

Največ sodnikov (45 %) je tolmača opredelilo kot posrednika pri učinkoviti komunikaciji, nekaj manj (39 %) pa jih je menilo, da njegovo vlogo najbolj zaznamuje jezikovno posredovanje. Le majhno število sodnikov (8 %) je menilo, da so sodni tolmači v prvi vrsti strokovnjaki za medkulturno posredovanje. Kar 9 % sodnikov je prepričanih, da so sodni tolmači avtomatski prevajalniki med dvema različnima jezikoma in kulturama.

Katera definicija po vašem mnenju najbolj opisuje vlogo sodnega tolmača? (n = 97)

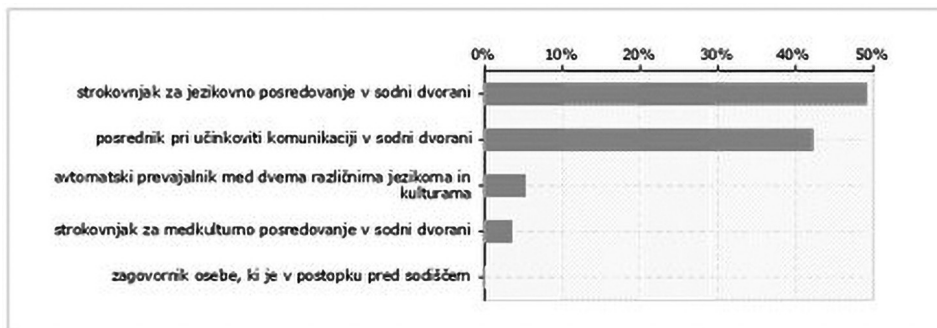

Prikaz: Vloga sodnega tolmača po mnenju sodnikov

Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Pri tolmačih so se odgovori razlikovali v tem smislu, da so kot primarno opredelili vlogo sodnega tolmača kot strokovnjaka za jezikovno posredovanje. Tak odgovor je izbralo 49 % anketiranih sodnih tolmačev. Nekaj manj, 42 %, jih je menilo, da so tolmači predvsem posredniki pri učinkoviti komunikaciji. Zgolj 3 % sodnih tolmačev vlogo tolmača vidi tudi v medkulturnem posredovanju, kar je presenetljivo malo v primerjavi s podatkom, da je kar 75 % sodnih tolmačev predhodno menilo, da mora tolmač med tolmačenjem ustrezno tolmačiti/interpretirati tudi morebitne kulturne razlike.

Katera definicija po vašem mnenju najbolje opisuje vlogo sodnega tolmača? (n = 116)

Prikaz: Vloga sodnega tolmača po mnenju sodnih tolmačev

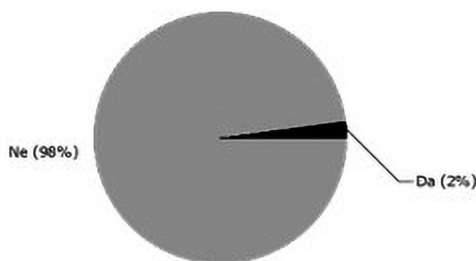
Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Nobeden od sodnikov niti od sodnih tolmačev se ni strinjal s trditvijo, da mora sodni tolmač v sodni dvorani prevzemati tudi vlogo zagovornika osebe, ki je v postopku pred sodiščem.

3. Vprašanje glede tega, ali in zakaj je prisotnost sodnega tolmača v sodni dvorani včasih moteča.

Z razumevanjem vloge tolmača sta neposredno povezana tudi način dojemanja tolmača v sodni dvorani ali v postopku naroka in obravnave ter posledično tolmačevo dojemanje lastne vloge, pomembnosti lastnega dela in načina obravnave s strani sodišča. Na vprašanje, ali je prisotnost tolmača v sodni dvorani kdaj moteča, je 98 % sodnikov odgovorilo negativno. Preostala 2 %, ki sta dopustila to možnost, sta kot razlog za to navedla primer, ko tolmačenje ni ustrezno ali ima tolmač težave pri prevajanju oz. v primeru nepravilnega prevajanja (če sodnik tudi sam razume tolmačeni jezik) ali v primeru neustreznega vedénja tolmača.

Ali je prisotnost sodnega tolmača v dvorani kdaj moteča? (n = 91)

Prikaz: Moteča prisotnost tolmača po mnenju sodnikov

Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Na vprašanje, ali se jim zdi, da je njihova prisotnost v sodni dvorani kdaj moteča za sodišče ali sodnika, je negativno odgovorilo 88 % sodnih tolmačev; 12 % jih je menilo, da je občasno tako, in kot razlog navedlo:

Podaljšan čas obravnave

- obravnave potekajo neprimerno počasneje, kadar je potrebno tolmačenje, kar je vselej nadležno, četudi tolmač za to podaljšanje dejansko ni kriv.

Spremenjen potek obravnave

- prekinjanje prevoda s strani sodnika;
- predvsem v pravnih postopkih, kjer ni tako strogega reda oglašanja strank kot v kazenskem postopku; pogosto je tolmačenje moteče za nekatere odvetnike;
- kadar stranke poskušajo prevzeti vodenje postopka in po svoje izvajati obravnavo;
- kadar tolmačenje ne ustreza obrambi.

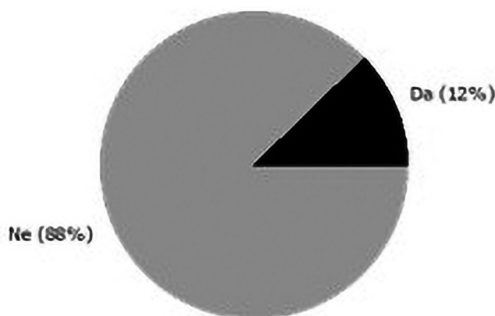
Razumevanje jezika

- kadar udeleženci v postopku (delno) razumejo tuji jezik, se jim tolmačenje zdi nepotrebno;
- sodnik meni, da bi lahko sam vodil obravnavo v tujem jeziku; sodnik je nestrpen; sodnika moti šepetanje/tolmačenje na zatožni klopi, pravi da ni potrebno.

Drugo

- »Po zadnji izkušnji niso imeli niti prostora zame, zato sem sedela nekje ob strani in tolmačila kar nekaj ob strani. Problem je bil v premajhni razpravni dvorani.«

Ali imate kdaj občutek, da je vaša prisotnost v sodni dvorani moteča? (n = 106)

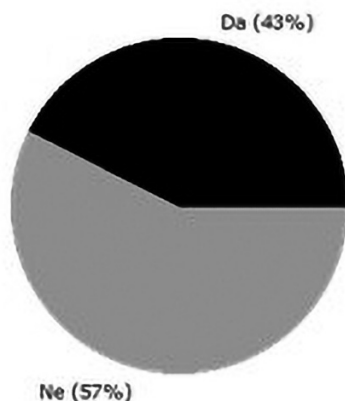

Prikaz: Moteča prisotnost tolmača po mnenju sodnih tolmačev

Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Vtis, da prisotnost tolmača povzroča negativne občutke, spreminja potek obravnave oz. po nepotrebnem podaljšuje narok ipd., je po svoje utemeljen že ob dejstvu, da je sodno tolmačenje interakcija, ki je zaznamovana z neravnovesjem in nihanjem moči udeležencev v tolmačenem razgovoru. Glede na svoje osebne značilnosti in lastni sistem vrednot tolmač potemtakem pri svojem delu poskuša do neke mere izravnati asimetrije v znanju jezika, nivoju strokovnega znanja in kulturnih razlikah med akterji razgovora (Morrel 2015: 75). Tolmač je namreč edini udeleženec, ki pozna sporazumevalne strategije v obeh jezikih in lahko torej logično vzdržuje, prilagodi ter po potrebi popravi razlike v strukturi in uporabi jezika (Roy 2000: 6).

Ali so možnosti sodelovanja v sedanjem času dobro izkoriščene? (n = 87)

Prikaz: izkoriščenost trenutnih možnosti sodelovanja po mnenju sodnikov

Vir: <https://www.1ka.si/admin/survey/index.php?anketa=202348&a=reporti>

Najpomembnejša ugotovitev ankete je, da si obe skupini anketirancev želita več možnosti sodelovanja, ki v tem trenutku ne obstajajo ali niso dobro izkoriščene, saj želita na ta način še dodatno izboljšati učinkovitost medsebojnega sodelovanja.

To pomeni, da bi se morala komunikacija med tolmači in njihovimi naročniki, tj. sodnimi organi, intenzivirati tako v kvantitativnem kot v kvalitativnem smislu. Le tako bi (obe skupini) na podlagi povratnih informacij lahko izboljšali svoje delo ter z medsebojnim razumevanjem, spoštovanjem in posledično učinkovitejšim sodelovanjem zagotovili preglednejše, hitrejša, bolj jedrnatost ter posledično tudi pravičnejše sodne postopke in naroke. Vsakdo mora pred opravljanjem svojega dela vedeti, kaj se od njega pričakuje, ter po opravljenem delu dobiti odziv in povratno informacijo, sicer se ne more resnično izpopolnjevati, napredovati in izboljšati, niti pri svojem delu zares uživati, če ni prepričan, da ga je opravil dobro.

Za sodne tolmače bi bilo treba v prvem koraku uvesti praktična navodila za tolmačenje v sodnih postopkih, za sodnike pa izdelati splošne smernice, kako učinkovito sodelovati s sodnimi tolmači na sodišču. Drugi korak bi morala biti stalna izmenjava izkušenj in praks, ki bi lahko imela za posledico tudi stalno konstruktivno dopolnjevanje ter izboljševanje praktičnih navodil in smernic. Prve tovrstne aktivnosti v smislu medsebojne izmenjave izkušenj in najboljših praks je v svojih programih poskušala uveljaviti tudi EULITA s seminarji TRAFUT⁵ po državah članicah EU.

Bistvenega pomena za profesionalizacijo, kakovost storitev in strokovnost sodnega tolmača je torej, kot že večkrat izpostavljeno, redno in ciljno naravnano usposabljanje. Za sodne tolmače je najustreznejše interdisciplinarno usposabljanje, saj jim zagotavlja širok nabor potrebnih veščin in znanj. S sodelovanjem v igri vlog s sodniki, odvetniki in tolmači (ki jih v tem primeru lahko igrajo tudi njihovi učitelji) dobijo vsi sodelujoči vpogled v različne mehanizme sodnega tolmačenja, s čimer je zagotovljen njihov tesni medsebojni dialog.

Interdisciplinarno zasnovani izobraževalni programi so dragoceni za vse sodelujoče strani: za sodne tolmače, pravne strokovnjake, ki se zavedajo, kako pomembno je, da sodni tolmač pozna sodno prakso in ustrezno terminologijo, kot tudi za izvajalce usposabljanj, ki poučujejo nove generacije tolmačev in na ta način pridobijo nova avtentična učna gradiva od sodnih uradnikov, se seznanjajo z aktualnim besediščem in nadgrajujejo svoje znanje o pravnih vsebinah (Hofer 2010: 179).⁶

Težave, s katerimi se udeleženci soočajo pri sodnem tolmačenju, so zelo specifične in so manj znane zunaj kroga oseb, ki uporabljajo te storitve. Ena od nalog institucij, ki se ukvarjajo s prevajanjem in tolmačenjem, je zato tudi, da se na te potrebe odzovejo z ustrezno ponudbo programov usposabljanja. Sodno tolmačenje ni lahka naloga in usposabljanje tolmačev na tem področju je nujno. Prednosti interdisciplinarnega usposabljanja niso le, da pomaga tolmačem razumeti pravni kontekst, najti primerne pravne izraze v relevantnih virih in razumeti kompleksne zahteve poklica sodnega tolmača, ampak da tudi vodi do vzajemnega razumevanja med udeleženiimi strankami in do optimalnih rezultatov. Hofer (2010: 180) med drugim poudarja, da vzpostavljanje

5 Evropsko združenje pravnih tolmačev in prevajalcev EULITA, ter Lessius University College v Antwerpnu sta v okviru programa za kazensko pravo EU (EU Criminal Justice Programme) prejeli sredstva EU za izvajanje projekta (JUST/JPEN/AG/1549 – TRAFUT – Training for the Future / TRAFUT – Usposabljanje za prihodnost), ki naj bi pomagal pri implementaciji in izvajanju Direktive 2010/64/EU. Več informacij dostopnih na: <https://eulita.eu/wp/training-future/>.

6 Prevod Lea Burjan.

sodelovanja med več strankami neizogibno zahteva čas, a obenem zagotavlja trajnostno rešitev prizadevanj, da bi sodno tolmačenje uveljavili kot poklicno dejavnost. Vse vključene stranke lahko s svojimi specifičnimi kompetencami odločilno prispevajo k takšnemu sodelovanju, in le če pravni ter jezikovni strokovnjaki delujejo povezano ter na podlagi medsebojnega zaupanja, bo zagotovljena tudi njegova kontinuiteta.

Na podlagi navedenega lahko trdimo, da bi bilo treba za uspešno sodelovanje tolmačev in sodnikov kompetenčnemu profilu sodnega tolmača nujno dodati tudi (sodelovalno zmožnost ali) kompetenco sodelovanja. Sodelovanje je namreč učinkovito šele tedaj, kadar so zagotovljeni tudi učinkovito medsebojno informiranje ter usklajeno izobraževanje in ozaveščanje obeh ciljnih skupin, tj. sodnih tolmačev in uporabnikov njihovih storitev. Sodelovalno zmožnost tolmača je pri tem treba razumeti in opredeliti na dva načina. Po eni strani gre tu za razumevanje, kako učinkovito sodelovati z drugimi na enakopravni ravni, in sicer za doseganje skupnih ciljev. Gre torej za lastno voljo in interes, pa tudi dejansko sposobnost in pripravljenost za sodelovanje s pravosodnimi organi, tj. sodišči kot institucijo in sodniki kot neposrednimi akterji v sodni dvorani. Vsak sodni tolmač bi si zato moral aktivno prizadevati, da sodnika obvešča o načinu in specifikah svojega dela ter od njega pridobiva povratne informacije o lastnem delu. Vsekakor pa je za uspešno sodelovanje tolmačev in sodnikov ključna vzpostavitev ustrezne (temeljne) možnosti za sodelovanje. Slednja seveda ne zadeva samo tolmačev, saj gre tu za okoliščine, na katere sami tolmači ne morejo neposredno vplivati in zato niso del njihovih kompetenc, ampak dodatni dejavnik za uspešno sodelovanje.

4 Zaključek

Glede na dosedanje ugotovitve lahko sklenem z naslednjimi mislimi. Da bi se izboljšalo stanje in bi bilo sodelovanje med sodnimi organi in sodnimi tolmači učinkovitejše, so potrebne spremembe pri vseh udeleženi strah.

Po eni strani je nujno, da se sodni tolmači kot strokovnjaki zavedajo odgovornosti, ki izhaja iz njihovega profesionalnega statusa. Ta obsega prepoznavanje in razumevanje pomena njihove vloge, nujnost stalnega poklicnega usposabljanja in izpopolnjevanja po pridobitvi ustrezne formalne izobrazbe, stalno vzdrževanje svojih tolmaških veščin, skrb za kakovostno opravljeno delo, sposobnost argumentiranja sprejetih tolmaških odločitev ter zavedanje o tem, da vsaka izbira besed in sloga translatata vedno vpliva na naslednje dejanje v interakciji. Poleg tega se morajo sodni tolmači seznaniti s pravnim sistemom, v katerem delujejo, razumeti pomen jezika v sodni dvorani, njegove strateške rabe, dokaznih pravil in omejitev glede dopustnih vzorcev obnašanja ter drugih pravnih pravil, ki so bistvenega pomena za sodni postopek. Na vprašanje, kaj je kakovostno

tolmačenje, tudi sodni organi nimajo enoznačnega odgovora. Odgovor v posamezni situaciji istočasno pogojuje več različnih dejavnikov, ta večplastnost pa sodne tolmače postavlja pred velik izziv, kako sprejeti pravo odločitev in izpolniti pričakovanja naročnika. Na podlagi navedenega lahko trdim, da so potrebne dodatne in učinkoviteje izpeljane aktivnosti, katerih cilj je ozaveščanje o poklicu tolmača in o njegovi kompleksnosti. Strateško naravnano komuniciranje z javnostmi s strani strokovnih združenj, intenzivnejša komunikacija s sodnimi organi in pristojnim ministrstvom ter informacijske prireditve lahko pripomorejo tako k večji prepoznavnosti kot tudi k učinkovitemu in trajnostnemu ozaveščanju o poklicu tolmača.

Po drugi strani pa se morajo tudi pravosodni organi zavedati kompleksnosti in težavnosti tolmačenja ter ga vselej razumeti in spoštovati kot dejavnost, ki zahteva ustrezno usposobljenega strokovnjaka. Razumeti morajo celotno vlogo tolmača, prevzeti odgovornost za lastne izjave in ne pričakovati, da bodo slednje pojasnjevali tolmači in bo tako zagotovljeno medsebojno razumevanje. Prav tako pa morajo sodne tolmače obravnavati kot enakopravne strokovnjake. Predvsem je pomembno, da sodni organi jasno opredelijo svoja pričakovanja do sodnih tolmačev, se vključijo v proces definiranja interdisciplinarnega profila sodnega tolmača, opredelijo potrebne kompetence ter, najpomembnejše, samostojno in po potrebi v sodelovanju z univerzo ter strokovnimi društvi poskrbijo za zagotavljanje potrebnih sodelovalnih možnosti, torej za redno interakcijo, izmenjavo znanj, izkušenj in dobrih praks med sodniki in sodnimi tolmači.

Poleg vsega pa se mora spremeniti tudi sistem, ki mora poskrbeti za regulacijo in opredelitev potrebnih kriterijev za pridobitev statusa sodnega tolmača, za pošteno in pravočasno plačilo, ustrezne delovne razmere ter za zagotavljanje in preverjanje kakovosti na sistemski ravni. Na ta način bo sistem ponujal ustrezno podporo v procesu profesionalizacije in pripomogel k večjemu ugledu poklica v širši javnosti.

Tolmač ima moč, ki je velikokrat ni mogoče nadzorovati. Moč in istočasno pomanjkanje nadzora še dodatno povečujeta odvisnost poslušalca od tolmača. Translacijska etika, ustrezna usposobljenost in profesionalizacija tolmača preoblikujejo v strokovnjaka, ki se te moči zaveda in jo zna odgovorno uporabljati. Takšnemu strokovnjaku se lahko in mora zaupati. Takšen strokovnjak deluje v skladu z etičnimi načeli, ki jih je, opirajoč se na Hipokratovo in Hieronimovo prisego, po Chestermanu (2001) formuliral Erich Prunč:

Bodi lojalen do svojih partnerjev, vendar bodi samozavesten in lojalnost terjaj tudi od njih, z viri, s katerimi razpolagate ti in tvoji partnerji, ravnaj varčno in si prizadevaj za trajnost svojih dejanj, deluj strokovno in varuj ugled svojega poklica, deluj v skladu z normami svoje translacijske kul-

ture, vendar imej pogum, da na lastno odgovornost sprejmeš odločitev, ki je v nasprotju z njo, in razkriješ razloge za takšno odločitev (2005: 186).⁷

Priporočila

Priporočila, ki so predstavljena v nadaljevanju, so rezultat disertacijskega dela, vendar pa žal do sedaj še niso bila objavljena v drugi obliki ali posredovana uporabnikom, ki so jim namenjena. Predstavljajo sintezo ugotovitev in izsledkov izvedenih anket med sodniki in sodnimi tolmači, priporočil stroke ter lastnih praktičnih izkušenj. Njihov namen je biti v oporo pri zahtevnem delu sodnih tolmačev pred sodišči in javnimi službami. Predstavljajo osnovna pravila sodelovanja med sodniki in sodnimi tolmači v sodni dvorani. Njihov cilj je v največji možni meri uskladiti prakso tolmačenja s pravosodnimi organi, torej sodišči in sodniki, ter posledično omogočiti učinkovitejše sodelovanje obeh strani za doseganje učinkovitih in pravičnih sodnih postopkov.

7 Prevod Lea Burjan.

PRIPOROČILA ZA UČINKOVITEJŠE SODELOVANJE SODNIH ORGANOV IN SODNIH TOLMAČEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Izbira tolmača

- sodnik naj pri izbiri kot edino pomembno merilo upošteva kakovost tolmačenja;
- sodnik naj pri izbiri tolmača uporablja imenik sodnih tolmačev;
- sodnik naj predhodno preveri razpoložljivost tolmača in po potrebi tudi njegovo primernost, zlasti glede na kompleksnost in vrsto zadeve, ki je predmet tolmačenja, ter čas, ki ga ima sodni tolmač na voljo, da se pripravi na tolmačenje;
- sodni tolmač naj sprejema samo naročila, za katera ima potrebne izkušnje in specifična znanja ter če meni, da bo nalogi kos tudi po osebnostni plati.

Priprava na tolmačenje

- sodnik naj tolmaču za namen priprave omogoči informativni vpogled v spis in mu poleg vabila posreduje še dodatne pomembne informacije;
- sodni tolmač naj si aktivno prizadeva za pridobitev čim večjega števila informacij o zadevi, v kateri bo tolmačil.

Tolmačenje v zadevi

- sodnik naj stranki predstavi tolmača in pri tem poudari, da je tolmač nevtralni medjezikovni posrednik, ki bo tolmačil vsa vprašanja in vse izjave strank;
- sodnik naj tolmaču določi sedež ali mesto v sodni dvorani tako, da bo sposoben s svojega sedeža videti in slišati vse udeležence postopka;
- o tem, na kakšen način (konsekutivno, šepetaje ali na pogled) in kaj naj se tolmači med samim postopkom, odloča sodnik;
- sodnik naj tolmaču ne nalaga nalog, ki spadajo v pristojnost sodišča, kot so pridobivanje osebnih podatkov, pravni pouk o dolžnosti izpovedbe, povzemanje ali strnjevanje izjav;
- sodnik naj med zaslišanjem in obravnavo uporablja prvoosebno naslavljanje in naj vzdržuje pretežni očesni stik s tujgovorečo osebo;
- tolmač je dolžan signalizirati/nakazati, kadar stranka govori dlje, kot lahko tolmač naenkrat prevede;
- tolmač je dolžan prositi za pojasnilo, ko česa ni razumel, in ne sme sam pojasnjevati ali razlagati;
- sodnik je dolžan odreagirati, kadar katera izmed strank v postopku prekinja tolmača ali komentira/kritizira kakovost tolmačenja;

- tolmač naj se s stranko ne spušča v klepet, pogovor ali empatičen odnos;
- tolmač naj v svoje tolmačenje vključi tudi jezikovni slog govorca in interpretira morebitne kulturne razlike;
- sodnik in stranke v postopku naj govorijo razumljivo, z zmernim tempom, uporabljajo naj knjižni jezik in relativno kratke stavke;
- tolmačenje podaljša čas obravnave, kar je treba upoštevati pri določitvi termina obravnave in si prizadevati za potrpljenje vseh, ki sodelujejo v postopku;
- tolmač naj pri svojem delu ne deluje zgolj kot posrednik med dvema jezikoma, temveč naj si predvsem prizadeva za učinkovito komunikacijo.

Povratne informacije in možnosti sodelovanja

- Sodnik naj sodnemu tolmaču posreduje povratno informacijo po opravljenem tolmačenju. Konstruktivna kritika ali pohvala s strani naročnika je nujna podlaga za samorefleksijo, nadaljnje izpopolnjevanje, napredovanje ter izboljšanje lastnih kompetenc in kakovosti storitve.
- Sodniki naj si prizadevajo za zagotavljanje potrebnih sodelovalnih možnosti, torej za redno interakcijo ter izmenjavo znanj, izkušenj in dobrih praks med sodniki in sodnimi tolmači.

Viri in literatura

- Andres, Dörte. 2009. Dolmetschen und Macht. V: Ahrens, Barbara, Krein-Kühle, Monika, Černý, Lothar, Schreiber, Michael (ur.) *Translationswissenschaftliches Kolloquium I: Beiträge zur Übersetzungs- und Dolmetschwissenschaft* (Köln/Germersheim). Frankfurt am Main: Peter Lang, 123–143.
- Berk-Seligson, Susan. 2002. *The Bilingual Courtroom. Court Interpreters in the Judicial Process*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Biffio Zorko, Helena in Maček, Amalija. 2015. *Osnove konferenčnega konsekutivnega tolmačenja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Burjan, Lea. 2020. *Oblikovanje teoretičnih izhodišč za učinkovitejše sodelovanje sodnih tolmačev in sodnih organov v Republiki Sloveniji*. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Chesterman, Andrew. 2001. A Proposal for a Hieronymic Oath. *The Translator*, 7(2), 139–154.
- Driesen, Christiane. 2002. Gerichtsdolmetschen – Praxis und Problematik. V: Best, Joanna in Kalina, Sylvia (ur.) *Übersetzen und Dolmetschen: eine Orientierungshilfe*. Tübingen/Basel: Francke, 299–306.
- Driesen, Christiane in Petersen, Haimo Andreas. 2011. *Gerichtsdolmetschen: Grundwissen und -fertigkeiten*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.
- Hale, Sandra. 2004. *The Discourse of Court Interpreting: Discourse practices of the law, the witness and the interpreter*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hofer, Gertrud. 2010. Cooperation as a solution to the long-standing problem of quality assurance in legal interpreting. V: *Les pratiques de l'interprétation et l'oralité dans la communication interculturelle* (Colloque international). Lausanne: Editions L'Age de l'Homme, 171–181.

- Kadrić, Mira. 2006. *Dolmetschen bei Gericht. Erwartungen – Anforderungen – Kompetenzen*. Wien: Facultas Verlags und Buchhandels AG.
- Lotrič, Ana. 2011. *Die soziale Praxis des Gerichtsdolmetschens in Slowenien – Entwicklung und Status quo*. Magistrsko delo. Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft, Karl-Franzens-Universität Graz.
- Markič, Jasmina in Geršak, Marija Uršula. 2017. Establishing relationships between judges and court interpreters. V: Zupan, Simon, Nuč Blažič, Aleksandra (ur.). *Interpreting studies at the crossroads of disciplines*. Berlin: Frank & Timme, 157–171.
- Mikkelsen, Holly. 1998. Towards a redefinition of the role of the court interpreter. *Interpreting* 3/1, 21–45.
- Mikkelsen, Holly. 1999. *The Court Interpreter as Guarantor of Defendant Rights*. Originally presented at the First European Congress on Court Interpreting and Legal Translation, Graz, Austria, 1998, published by FIT, 1999.
- Mikkelsen, Holly. 2000. *Introduction to Court Interpreting*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Morel, Alenka. 2015. *Kritična analiza diskurza pri tolmačenju za skupnost v Sloveniji*. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Prunč, Erih. 2005. Translationsethik V: Sandrini, Peter (ed.). *Translation und Gesellschaft. Festschrift für Annemarie Schmid zum 75. Geburtstag*. Frankfurt am Main/Wien: Lang, 165–187.
- Roy, Cynthia. 2000. *Interpreting as a Discourse Process*. New York & Oxford: OUP.

Spletni viri

- Direktiva 2010/64/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. oktobra 2010 o pravici do tolmačenja in prevajanja v kazenskih postopkih Dostop 28. 2. 2025. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0064>
- EULITA. Dostop 28. 2. 2025. <http://www.eulita.eu/constitution>
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Dostop 28. 2. 2025. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_slv
- Listina EU o temeljnih pravicah. Dostop 28. 2. 2025. <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/evropska-unija/listina-evropske-unije-o-temeljnih-pravicah/>
- Pravilnik o sodnih tolmačih (Uradnolist RS, št. 84/18, 148/21 in 18/24). Dostop 28. 2. 2025. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV13490>, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10034>
- Priporočila Oddelka za tolmačenje pri Višjem sodišču Obergericht Zürich. Dostop 19.05.2025. <https://www.gerichte-zh.ch/organisation/obergericht/sprachdienstleistungswesen/arbeiten-als-dolmetscherin.html>, https://www.gerichtezh.ch/fileadmin/user_upload/Dokumente/obergericht/Dolmetscherwesen/Leitfaden_f%C3%BCr_DolmetscherInnen__Stand_25.3.35_.pdf
- VADEMECUM – Guidelines for a more effective communication with legal interpreters and translators. Dostop 28. 2. 2025. <https://eulita.eu/wp/vademecum/>
- Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih (Uradni list RS, št. 22/18, 3/22 – ZDeb in 102/24). Dostop 28. 2. 2025. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7726>

Povzetek

Sodni tolmači omogočajo in zagotavljajo medsebojno sporazumevanje sodnih organov in pripadnikov različnih jezikovnih skupin v sodnih, upravnih in drugih javnih postopkih. Kakovost njihovega dela je neposredno jamstvo za večje varstvo pravic tujejezičnih strank v postopku pred pravosodnimi organi. Sodni tolmači s svojim delom učinkovito prispevajo k varovanju človekovih pravic in uresničevanju načela pravičnosti v sodnih postopkih. Čim uspešnejše in učinkovitejše je njihovo sodelovanje s pravosodnimi organi, tem večja je stopnja zagotavljanja pravičnosti za osebe, ki ne razumejo jezika postopka. Za uspešno in kakovostno delo potrebujejo naslednje kompetence:

1. strokovnojezikovno, tj. visoko stopnjo kompetence v maternem (izhodiščnem) in v tujem (ciljnem) (strokovnem) jeziku,
2. primerjalnopravno, tj. ustrezno mero poznavanja prava in pravne terminologije,
3. komunikacijsko-translacijsko, tj. obvladovanje pravil komunikacije med sodnim tolmačem in preostalimi deležniki v institucionalnem okolju ter poznavanje tehnik tolmačenja,
4. kulturno-sociološko, tj. sposobnost upoštevanja in obvladovanja kulturno pogojenih razlik, specifik, običajev, norm in konvencij ter sociološko pogojenih jezikovnih različic, stopnje izobrazbe, registra in elementov neverbalne komunikacije ter
5. etično, tj. dolžnost spoštovanja določenih standardov prakse, vključno s pravilnostjo in zvestobo prevoda, zaupnostjo in nepristranskostjo.

V tem članku utemeljujem, zakaj bi bilo treba kompetenčni profil sodnega tolmača nujno nadgraditi z ustreznimi sodelovalnimi zmožnostmi, obenem pa zagotoviti tudi učinkovito medsebojno informiranje ter usklajeno izobraževanje in ozaveščanje obeh ciljnih skupin. Tak kompetenčni profil sodnega tolmača v največji možni meri izpolnjuje zahteve uporabnikov storitev sodnih tolmačev in upošteva zahteve glede njihove usposobljenosti, kot to predpisujejo relevantna zakonodaja ter smernice različnih nacionalnih in mednarodnih strokovnih združenj.

Ključne besede: sodno tolmačenje, pravosodni organi, kompetence, sodelovanje, priporočila.

Abstract

Effective cooperation between court interpreters and judicial authorities

Court interpreters enable and ensure mutual communication between judicial bodies and members of various language groups in judicial, administrative and other public proceedings. The quality of their work is a direct guarantee of the greater protection of the rights of multilingual parties in proceedings before judicial authorities. Through their work, court interpreters effectively contribute to the protection of human rights and the implementation of the principle of justice in court proceedings. The more successful and effective their cooperation with a court interpreter, the greater the level of justice provided for people who do not understand the language of the proceedings. If a court interpreter is to be successful and carry out high-quality work, then the following competencies are necessary:

1. linguistic competence, or a high level of competence in the mother tongue (source) and in the foreign (target) language;
2. comparative law-based competence, or an adequate degree in knowledge of law and legal terminology;

3. communication-translational competence, or mastering the rules of communication between the court interpreter and other stakeholders in the institutional environment, with translational competence also including interpreting techniques;
4. cultural-sociological competence, or the ability to consider and manage culturally conditioned differences, specifics, customs, norms, and conventions, as well as sociologically conditioned language variants, level of education, register and elements of non-verbal communication;
5. ethical competence, or the obligation to respect certain standards of practice, including correctness and fidelity of the translation, confidentiality, and impartiality.

In this article, I argue why it would be necessary to upgrade the competency profile of a court interpreter with the appropriate co-operational competence, and at the same time ensure effective mutual information and coordinated education and awareness of both target groups. Such a competency profile of a court interpreter meets the requirements of the users of the services of court interpreters to the greatest extent possible and takes into account the requirements regarding their qualifications, as prescribed by relevant legislation and the guidelines of various national and international professional associations.

Keywords: court interpreting, judicial authorities, competencies, cooperation, recommendations.

O avtorici

Dr. Lea Burjan je diplomirala leta 1999 na Filozofski fakulteti v Ljubljani, na Oddelku za germanske jezike in književnost, ter doktorirala na isti fakulteti, na Oddelku za prevajalstvo, leta 2020. V svoji doktorski disertaciji je na podlagi empirične raziskave oblikovala teoretična izhodišča in priporočila za učinkovitejše sodelovanje pravosodnih organov in sodnih tolmačev v RS. Leta 2005 je bila imenovana za sodno tolmačko za nemški jezik. Od istega leta deluje kot samostojna podjetnica, prevajalka, sodna tolmačka in konferenčna tolmačka z akreditacijo SCIC. Od leta 2015 kot lektorica za področje tolmačenje – nemški jezik vodi vaje iz tolmačenja na Oddelku za prevajalstvo FF UL. Od leta 2022 je predsednica Društva prevajalcev in tolmačev Slovenije.

Elektronski naslov: burjan.lea@gmail.com